

**VZDELÁVACÍ PROGRAM
PRE ŽIAKOV S VÝVINOVÝMI PORUCHAMI UČENIA
PRE NIŽŠIE STREDNÉ VZDELÁVANIE**

Obsah

Úvod	3
1 Ciele výchovy a vzdelávania	3
2 Stupeň vzdelania	3
3 Profil absolventa	3
4 Vzdelávacie oblasti	4
5 Vzdelávacie štandardy	5
6 Rámcový učebný plán	6
7 Špecifiká výchovy a vzdelávania žiakov s vývinovými poruchami učenia	8
8 Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie	11
9 Povinné personálne zabezpečenie výchovy a vzdelávania	11
10 Povinné materiálo-technické a priestorové zabezpečenie výchovy a vzdelávania	12
11 Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní	12
12 Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov	13
PRÍLOHA 1 Špecifické vyučovacie predmety pre žiakov s vývinovými poruchami učenia..	14
Individuálna logopedická intervencia pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou a žiakov s vývinovými poruchami učenia pre prípravný až 9. ročník	15
Rozvíjanie špecifických funkcií pre žiakov s vývinovými poruchami učenia	21

Úvod

Podľa platnej legislatívy sa pri výchove a vzdelávaní žiakov s vývinovými poruchami učenia postupuje podľa Vzdelávacieho programu pre žiakov s vývinovými poruchami učenia (ďalej aj „VPU“). Tento vzdelávací program je súčasťou štátneho vzdelávacieho programu pre jednotlivé stupne vzdelávania.

Pre výchovu a vzdelávanie žiakov s VPU platia všetky ustanovenia uvedené v Štátnom vzdelávacom programe, ktoré sú doplnené špecifikami uvedenými vo vzdelávacom programe pre žiakov s VPU.

Vzdelávací program pre žiakov s VPU charakterizuje ich výchovu a vzdelávanie a vymedzuje špecifické potreby a požiadavky na komplexnú odbornú starostlivosť o nich. Je potrebné zabezpečiť úpravu podmienok, foriem, metód a prístupu vo výchove a vzdelávaní žiaka a rešpektovať úpravy vyplývajúce z prítomných porúch učenia nielen vo vzdelávaní, ale i v hodnotení a klasifikácii.

Pre označenie špecifických vývinových porúch učenia sa v platnej legislatíve používa termín vývinové poruchy učenia, ktorý sa pod týmto pojmom používa aj vo vzdelávacom programe. Cieľom vzdelávania žiakov s vývinovými poruchami učenia v primárnom a nižšom strednom vzdelávaní je pripraviť žiakov na vzdelávanie na strednej škole s prihliadnutím na ich schopnosti a možnosť vykonávať zvolenú profesiu.

1. Ciele výchovy a vzdelávania

Žiaci s VPU plnia rovnaké ciele vzdelávania ako ostatní žiaci základných škôl v nižšom strednom vzdelávaní.

2. Stupeň vzdelania

Nižšie stredné vzdelávanie – 2. stupeň základnej školy.

3. Profil absolventa

Žiak s VPU po absolvovaní nižšieho stredného vzdelávania disponuje na veku primeranej úrovni rovnakými kľúčovými kompetenciami, ako absolvent nižšieho stredného vzdelávania v základnej škole.

4. Vzdelávacie oblasti

Obsah vzdelávania žiakov s VPU v školskej integrácii je rovnaký ako obsah vzdelávacích oblastí príslušných predmetov pre štátny vzdelávací program žiakov základných škôl. Vzdelávacie oblasti sú však doplnené o oblasť ŠPECIÁLNOPEdagogická PODPORA, do ktorej sú zaradené špecifické vyučovacie predmety individuálna logopedická intervencia (ďalej aj „ILI“) a rozvíjanie špecifických funkcií (ďalej aj „RŠF“). Rámcový obsah vzdelávania špecifického vyučovacieho predmetu RŠF určuje samostatný dokument, ktorý je prílohou tohto vzdelávacieho programu. Obsah aktivít, ktoré vykonáva špeciálny pedagóg musí byť v súlade s mentálnymi a komunikačnými schopnosťami žiaka, bez ohľadu na fyzický vek.

Rámcový obsah vzdelávania špecifického vyučovacieho predmetu ILI určuje samostatný dokument, ktorý je prílohou tohto vzdelávacieho programu. Obsah logopedickej intervencie musí byť v súlade s aktuálnymi mentálnymi a komunikačnými schopnosťami žiaka, bez ohľadu na fyzický vek.

VYUČOVACIE PREDMETY VO VZDELÁVACÍCH OBLASTIACH PRE ŽIAKOV S VÝVINOVÝMI PORUCHAMI UČENIA PRE NIŽŠIE STREDNÉ VZDELÁVANIE

VZDELÁVACIA OBLASŤ	VYUČOVACIE PREDMETY
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA
	ANGLICKÝ JAZYK
	NEMECKÝ JAZYK
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	MATEMATIKA
	INFORMATIKA
ČLOVEK A PRÍRODA	FYZIKA
	CHÉMIA
	BIOLÓGIA
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	DEJEPIS
	GEOGRAFIA
	OBČIANSKA NÁUKA
ČLOVEK A HODNOTY	ETICKÁ VÝCHOVA/ NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA/NÁBOŽENSTVO
ČLOVEK A SVET PRÁCE	SVET PRÁCE
	TECHNIKA
UMENIE A KULTÚRA	HUDOBNÁ VÝCHOVA
	VÝTVARNÁ VÝCHOVA
ZDRAVIE A POHYB	TELESNÁ A ŠPORTOVÁ VÝCHOVA
ŠPECIÁLNOPEdagogická PODPORA	INDIVIDUÁLNA LOGOPEDICKÁ INTERVENCIA
	ROZVÍJANIE ŠPECIFICKÝCH FUNKCIÍ

5. Vzdelávacie štandardy

Vzdelávacie štandardy pre žiakov s VPU sú rovnaké ako pre žiakov bez zdravotného znevýhodnenia primárneho vzdelávania alebo nižšieho stredného vzdelávania. Čiastočné plnenie jednotlivých výkonov vzdelávacieho štandardu je potrebné zaznamenať v individuálnom vzdelávacom programe žiaka.

Dosiahnuté výkony sú limitované samotným narušením komunikačnej schopnosti a VPU, a preto nemôžu byť ustanovené štandardy pre špecifický vyučovací predmet ILI a RŠF.

6. Rámcový učebný plán

Rámcový učebný plán pre žiakov s vývinovými poruchami učenia pre nižšie stredné vzdelávanie :

Poznámky

- 1. Vyučovacia hodina má 45 minút v tomto rozdelení učebného plánu. Škola si môže zvoliť vlastnú organizáciu vyučovania. S prihliadnutím na osobitosti žiakov so zdravotným znevýhodnením môže škola uplatňovať aj iné spôsoby organizácie vyučovania, a to členením vyučovacej hodiny do kratších časových úsekov, zaraďovaním a organizovaním prestávok, blokovým vyučovaním a inými organizačnými formami v zmysle platnej legislatívy.*
- 2. Vyučovacie hodiny špecifických vyučovacích predmetov rozvíjanie špecifických funkcií a individuálna logopedická intervencia zabezpečujú dvaja pedagogickí zamestnanci.*
- 3. V 5. až 9. ročníku vyučovacie hodiny vyučovacieho predmetu technika sa vyučujú v skupinách s maximálnym počtom žiakov 6. Skupiny sa vyučujú spravidla oddelene pre chlapcov a dievčatá. Skupiny možno utvárať aj zo žiakov najbližších ročníkov. Ďalšia skupina vznikne až po naplnení predchádzajúcej skupiny na maximálny počet.*
- 4. Vo vyučovacom predmete technika sú zohľadnené možnosti žiakov, personálno-odborné a materiálno-technické podmienky školy tak, aby v každom ročníku boli zastúpené témy tematických celkov Technika a Ekonomika domácnosti.*
- 5. V 5. až 9. ročníku vyučovacie hodiny vyučovacieho predmetu telesná a športová výchova sa vyučujú spravidla oddelene pre chlapcov a dievčatá. Skupiny možno utvárať aj zo žiakov najbližších ročníkov. Najvyšší počet žiakov v skupine je zhodný s počtom žiakov v triede príslušného ročníka. Ak je skupina utvorená zo žiakov najbližších ročníkov, najvyšší počet žiakov v skupine je zhodný s počtom žiakov v triede najnižšieho ročníka. Ďalšia skupina vznikne až po naplnení predchádzajúcej skupiny na maximálny počet.*
- 6. Vyučovací predmet pracovné vyučovanie je možné vyučovať v dvojhodinových celkoch každý druhý týždeň.*
- 7. Vyučovací predmet výtvarná výchova je možné vyučovať v dvojhodinových celkoch každý druhý týždeň.*
- 8. Škola môže pri tvorbe školského vzdelávacieho programu rozdeliť hodinové dotácie a vzdelávacie štandardy na celý stupeň vzdelávania pri zachovaní postupnosti jednotlivých*

vzdelávacích štandardov a celkového počtu vyučovacích hodín jednotlivých vyučovacích predmetov za predpokladu, že zachová ich vnútornú logickú štruktúru a zásadu primeranosti veku.

9. Voliteľné (disponibilné) hodiny použije škola na dotvorenie školského vzdelávacieho programu.

Voliteľné (disponibilné) hodiny je možné využiť na:

- vyučovacie predmety, ktoré rozširujú a prehlbujú obsah vyučovacích predmetov zaradených do štátneho vzdelávacieho programu,
- vyučovacie predmety, ktoré si škola sama zvolí a sama si pripraví ich obsah, vrátane vyučovacích predmetov vytvárajúcich profiláciu školy a experimentálne overených inovačných programov zavedených do vyučovacej praxe.

7. Špecifiká výchovy a vzdelávania žiakov s vývinovými poruchami učenia

Medzinárodná klasifikácia chorôb, 10. revízia (MKCH-10) v kategórii Poruchy psychického vývinu (F 80-89) samostatne vymedzuje

Špecifické poruchy školských zručností (F 81) a rozlišuje:

- F 81.0 špecifickú poruchu čítania (dyslexia),
- F 81.1 špecifickú poruchu hláskovania (dysortografia),
- F 81.2 špecifickú poruchu aritmetických schopností (dyskalkúlia),
- F 81.3 zmiešanú poruchu školských zručností (súčasný výskyt dyskalkúlie s dyslexiou alebo dysortografiou),
- F 81.8 iné vývinové poruchy školských zručností (dysgrafia)
- F 81.9 nešpecifikovanú vývinovú poruchu školských zručností (neschopnosť učiť sa).

Pre všetky uvedené poruchy platí, že sa objavujú od raného štádia osvojovania si danej zručnosti, nie sú jednoducho dôsledkom nedostatočnej príležitosti učiť sa, nevyplývajú z mentálnej retardácie alebo senzorického deficitu (poruchy zraku) a ich príčinou nie je získaná choroba ani poranenie mozgu.

V opise príznakov **dyslexie (MKCH-10)** je špecifické a významné spomalenie vývinu schopnosti čítať, ktoré sa nedá vysvetliť mentálnym vekom, odchýlkou zrakovej ostrosti alebo nevhodným spôsobom vyučovania.

Narušené môže byť chápanie čítaného, spoznávanie čítaných slov, čítanie nahlas a tiež výkon v úlohách, ktoré vyžadujú čítanie¹. (1 MIKULAJOVÁ, M. a kol.: Čítanie, písanie a dyslexia. SAL 2012. ISBN 978-80-89113-94-1)

2 Medzinárodná asociácia dyslexie, 2003.

Dyslexia je definovaná tiež ako: „**Špecifická porucha učenia, ktorá má neurobiologický pôvod, pre ktorú sú charakteristické ťažkosti s presným a/alebo plynulým rozpoznávaním slov a slabé schopnosti v písanej reči a dekodovaní, ktoré typicky vyplývajú z deficitu vo fonologickej zložke jazykových schopností. Sekundárne následky**

dyslexie môžu zahŕňať problémy s porozumením čítanému a obmedzenú skúsenosť s čítaním, čo môže mať vplyv na nárast slovnej zásoby a základných znalostí“²

(2 Medzinárodná asociácia dyslexie, 2003.)

Dyslexia sa často vyskytuje s dysortografiou a pretrváva až do dospelovania, aj keď sa určitý pokrok v čítaní dosahuje. Dyslexií zvyčajne predchádza výskyt narušeného vývinu reči v anamnéze. Bežné sú pridružené poruchy v emocionálnej oblasti a správaní v školskom veku. **Dysortografiu charakterizuje špecifické a významné spomalenie osvojovania si písanej reči - správneho písania slov a pravopisu.**

Dyskalkúlia, podľa MKCH-10 špecifická porucha počítania je „špecifické postihnutie schopnosti počítat, ktoré nemožno vysvetliť mentálnou retardáciou, nevhodným spôsobom vyučovania ani neurologickou, psychiatrickou alebo inou poruchou; prejavuje sa neschopnosťou naučiť sa počítat, chápať matematické pojmy, termíny alebo znaky, správne radiť čísla, dosadzovať desatinné čiarky, naučiť sa násobilku“.

Termín „porucha matematických schopností“ sa v odbornej literatúre javí byť výstižnejší ako termín špecifická porucha počítania, nakoľko samotné označenie navodzuje, že nepôjde len o počítanie, s ktorým majú žiaci problémy, ale zahŕňa širšiu škálu ťažkostí, najmä ťažkosti porozumieť kvantitám, pričom táto schopnosť je relatívne nezávislá od jazykových či iných kognitívnych schopností.

Matematické schopnosti sú chápané ako súbor vlôh pre matematiku, napríklad schopnosť logicky usudzovať o množstvách a o vzťahoch existujúcich medzi kvantitami a ich reprezentáciami. Pod pojmom aritmetické zručnosti chápeme mieru osvojovania si a automatizácie naučenej stratégie, najmä sčítania a odčítania. Z vývinového hľadiska za osvojovaním si matematických zručností stoja vrodene matematické schopnosti, pričom aritmetické zručnosti sú ich nadstavba.

V klinickom obraze špecifických VPU sa okrem špecifických ťažkostí v osvojovaní si čítania, písania, pravopisu a matematických schopností vyskytujú aj ďalšie poruchy a dysfunkcie (všetky súčasne sa vyskytujú zriedkavo):

- deficity v poznávacích schopnostiach,
- deficity v jazykových schopnostiach,
- deficity v exekutívnych funkciách: v pozornosti, plánovaní a monitorovaní vlastnej aktivity,
- perцепно-motorické deficity,
- deficity v jemnej motorike a koordinácii,
- ťažkosti s orientáciou v čase a priestore,
- hyperaktivita, impulzivita.

Výchova a vzdelávanie žiakov s VPU sa uskutočňuje

– v školskej integrácii, t. j. v triede alebo výchovnej skupine spolu s ostatnými deťmi alebo žiakmi školy.

Do základnej školy (špeciálna škola, špeciálna trieda, školská integrácia) sa žiak s VPU

prijíma na základe psychologickej, špeciálnopedagogickej a logopedickej diagnostiky v centre špeciálno-pedagogického poradenstva (CŠPP) alebo v centre pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP). V prípade potreby môže poradenské zariadenie priamo, alebo na základe podnetu školy, vyžadovať aj odbornú lekársku diagnostiku alebo diagnostiku odborného zdravotníckeho zamestnanca (neurológ, psychiater, foniater, ORL, klinický logopéd a pod.).

O prijatí žiaka s VPU rozhoduje riaditeľ školy na základe písomnej žiadosti zákonného zástupcu a písomného vyjadrenia školského zariadenia výchovného poradenstva a prevencie (CŠPP a CPPPaP), vydaného na základe diagnostického vyšetrenia.

Riaditeľ školy pred prijatím dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do školy so vzdelávacím programom pre žiakov so zdravotným znevýhodnením poučí zákonného zástupcu o všetkých možnostiach vzdelávania jeho dieťaťa.

Ak sa špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby žiaka prejavujú po jeho prijatí do školy a žiak ďalej navštevuje školu, do ktorej bol prijatý, jeho ďalšie vzdelávanie ako vzdelávanie žiaka s VPU sa mu zabezpečí po predložení písomnej žiadosti zákonného zástupcu žiaka o zmenu formy vzdelávania a vyplneného Návrhu na vzdelávanie predloženého riaditeľovi školy

Škola, ktorá poskytuje žiakovi s VPU vzdelávanie, uplatní pri jeho vzdelávaní tú formu organizácie výchovy a vzdelávania, prostredníctvom ktorej mu pre neho prijateľným spôsobom zabezpečí získanie príslušného stupňa vzdelania.

Pri výbere formy vzdelávania žiakov s VPU je potrebné postupovať individuálne, podľa výsledkov špeciálnopedagogickej, logopedickej, psychologickej, prípadne inej odbornej diagnostiky.

Rozvíjanie schopností, ktoré sú narušené v dôsledku diagnostikovanej VPU sa prebieha celým vyučovacím procesom, t.j. používajú sa špecifické postupy pri výučbe všetkých predmetov a pôsobi sa cielene a komplexne na celú komunikačnú schopnosť žiaka.

Frekvencia cvičení so žiakmi vyplýva z učebného plánu a rozvrhu hodín. V prípade závažnej VPU je možné vykonávať logopedickú terapiu, stimuláciu a reedukáciu so špeciálnym pedagógom, logopédom aj častejšie ako stanovuje učebný plán. Potom je určenie frekvencie cvičení v kompetencii riaditeľa školy.

Dĺžka logopedických a špeciálnopedagogických cvičení závisí od veku a schopností žiaka, logopedickej a špeciálnopedagogickej diagnózy a prípadne individuálnych špecifik dominantného alebo iného postihnutia, či narušenia žiaka.

V prípade, ak dôjde k dostatočnému zmierneniu prejavov VPU alebo ich eliminácií, môže žiak pokračovať vo vzdelávaní v bežnej triede základnej školy.

Pri hodnotení učebných výsledkov žiaka s VPU učiteľ rešpektuje jeho psychický a fyzický

zdravotný stav, druh a závažnosť poruchy, ktorá má vplyv na úroveň a výsledky práce žiaka v príslušnom predmete.

Učiteľ posudzuje učebné výsledky žiaka objektívne a primerane náročne, pričom prihliada aj na jeho vynaložené úsilie, svedomitosť, individuálne schopnosti, záujmy a na predpoklady jeho ďalšieho vzdelávania po ukončení povinnej školskej dochádzky.

Pri hodnotení učebných výsledkov žiaka kladie dôraz na jeho individuálne schopnosti, ktoré sú základom jeho pracovnej a sociálnej integrácie.

Pri hodnotení žiaka s VPU učiteľ taktne posudzuje úroveň jeho vedomostí nielen v porovnaní s rovesníkmi, ale najmä v porovnaní s uplynulým obdobím vzhľadom na predchádzajúce výkony samotného žiaka.

V priebehu nižšieho sekundárneho vzdelávania je potrebné pomôcť žiakovi s VPU pri jeho profesionálnej orientácii a tým prispieť k jeho úspešnému sociálnemu začleneniu.

Vzdelávanie v základnej škole pre žiakov s VPU a pre žiakov s NKS v základnej škole

Žiaci s VPU, ktorí sú vzdelávaní v základnej škole pre žiakov s VPU a v špeciálnej triede pre žiakov s VPU postupujú podľa rámcového učebného plánu, ktorý je súčasťou tohto vzdelávacieho programu, t. j. vyučujú sa špecifické vyučovacie predmety individuálna logopedická intervencia a rozvíjanie špecifických funkcií. Metódy a postupy používané na vyučovaní ILI vychádzajú z výsledkov psychologickkej a logopedickej diagnostiky a z individuálneho plánu logopedickej terapie. Metódy a postupy používané na vyučovaní RŠF vychádzajú z výsledkov špeciálnopedagogickej, psychologickej, a logopedickej diagnostiky.

Vzdelávanie žiakov s VPU v školskej integrácii

Pre žiaka s VPU, vzdelávaného v školskej integrácii riaditeľ školy zabezpečí odbornú špeciálnopedagogickú a logopedickú starostlivosť v spolupráci s centrom špeciálnopedagogického poradenstva alebo s centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, so školským špeciálnym pedagógom a školským logopédom v rozsahu rámcového obsahu vzdelávania v špecifických vyučovacích predmetov ILI a RŠF.

Žiak začlenený v školskej integrácii sa vzdeláva podľa rámcového učebného plánu príslušnej školy, v ktorej sa vzdeláva a podľa individuálneho vzdelávacieho programu (ďalej aj „IVP“) s prihliadnutím na narušenie. Obsah jeho vzdelávania vychádza zo vzdelávacieho programu žiakov s vývinovými poruchami učenia.

IVP musí byť v súlade s obsahom špecifických vyučovacích predmetov ILI a RŠF. IVP sa aktualizuje podľa požiadaviek ročníka a aktuálneho stavu žiaka. .

Logopéd a špeciálny pedagóg metodicky usmerňuje vyučujúcich a spolupracuje na tvorbe IVP. Metódy a postupy používané na vyučovaní vychádzajú z výsledkov psychologickkej, logopedickej a špeciálnopedagogickej diagnostiky, cieľov a obsahu predmetov ILI a RŠF.

Riaditeľ školy zabezpečí, aby v záujme žiaka boli rešpektované odporúčania uvedené v správach z odborných vyšetrení k školskej integrácii k postupom pri vzdelávaní a k postupom pri hodnotení a klasifikácii žiaka.

O spôsobe a možnostiach hodnotenia a klasifikácie triedny alebo vyučujúci učiteľ informuje zákonného zástupcu žiaka s VPU po konzultácii so špeciálnym pedagógom a školským logopédom.

Pri hodnotení a klasifikácii žiaka je nevyhnutné postupovať podľa odporúčaní špeciálneho pedagóga, psychológa a školského logopéda.

Pri vzdelávaní žiaka s VPU je nevyhnutná úzka spolupráca školy a rodiny, vytvorenie atmosféry spoločnej zodpovednosti a ujasnenia cieľov i postupov vedúcich k ich dosiahnutiu.

8. Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie

Pri organizácii podmienok v jednotlivých formách vzdelávania žiakov s VPU je potrebné postupovať individuálne podľa výsledkov špeciálnopedagogickej a logopedickej diagnostiky, v spolupráci so zákonnými zástupcami, školským logopédom alebo školským špeciálnym pedagógom a príslušným školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie.

9. Povinné personálne zabezpečenie výchovy a vzdelávania

Okrem povinného personálneho zabezpečenia platného podľa štátneho vzdelávacieho programu je potrebné, aby v škole, v ktorej sú vzdelávaní žiaci s VPU pôsobil školský logopéd, školský špeciálny pedagóg a asistent učiteľa.

Školský logopéd

Školský logopéd vykonáva odborné činnosti v rámci logopedickej diagnostiky, terapie a prevencie žiakom s vývinovými poruchami učenia. Poskytuje odborné poradenstvo a konzultácie zákonným zástupcom detí alebo žiakov a pedagogickým a odborným zamestnancom škôl.

Špecifický vyučovací predmet ILI vyučuje absolvent vysokoškolského štúdia so záverečnou skúškou z logopédie v súlade s platnými príslušnými všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Školský špeciálny pedagóg

Školský špeciálny pedagóg vykonáva odborné činnosti v rámci špeciálnopedagogickej diagnostiky, individuálnej a skupinovej terapie, výchovno-vzdelávacej činnosti v základnej škole priamo počas vyučovania i mimo vyučovania žiakom, ktorí majú pre svoje komunikačné, mentálne, senzorické, somatické alebo sociálne danosti špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby. Pravidelnú odbornú pomoc poskytuje najmä žiakom v školskej integrácii, môže ju poskytovať aj žiakom s vnútornou alebo sociálnou dispozíciou narušeného vývinu pri jeho príznakoch (preventívna odborná činnosť).

Poskytuje poradenstvo a konzultácie zákonným zástupcom žiakov a pedagogickým zamestnancom škôl.

Asistent učiteľa

Asistent učiteľa pracuje v triede, ktorú navštevuje žiak lebo viacero žiakov s vývinovými poruchami učenia ak si to vyžaduje výchova a vzdelávanie príslušného žiaka v závislosti od závažnosti jeho narušenia.

10. Povinné materiálno-technické a priestorové zabezpečenie výchovy a vzdelávania

Okrem priestorového a materiálno-technického vybavenia školy uvedeného v štátnom vzdelávacom programe je potrebné vytvárať:

- učebne pre rozvoj poznávacích procesov a rozvoj psychomotorických, zmyslových, rytmicko-pohybových schopností,
- učebne (triedy) vybavené viacúčelovým nastaviteľným nábytkom, s priestorom pre relaxáciu a nenáročnú pohybovú aktivitu počas vyučovania,
- učebne pre jednotlivé vzdelávacie oblasti (predmety) vybavené špeciálnym nábytkom, prístrojmi, nástrojmi, pomôckami, technikou, materiálmi,
- učebne pre informatickú výchovu vybavenú počítačmi s príslušným programovým vybavením a prídavnými zariadeniami,
- priestory pre telovýchovné aktivity s bezpečným povrchom, náradím a náčiním,
- priestory pre prípravné práce učiteľa, priestory pre uloženie pomôcok,
- knižnica pre žiakov a učiteľov,
- priestory pre záujmovú činnosť po vyučovaní (školský klub detí, záujmové krúžky
- a voľnočasové aktivity) vybavené pracovným a odpočinkovým nábytkom, priestormi pre učenie, s pomôckami pre relaxáciu,
- hygienické zabezpečenie (umývadlo priamo v miestnosti).

11. Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní

- a) Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní sú rovnaké ako v štátnom vzdelávacom programe pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie.

- b) Okrem toho pri vzdelávaní žiakov s VPU postihnutím je potrebné vytvoriť vhodnú štruktúru práce a odpočinku žiakov a učiteľov počas dňa, vhodný režim vyučovania s ohľadom na vek a narušenie žiakov
- c) Pri zaisťovaní bezpečnosti a ochrany zdravia žiakov vo výchove a vzdelávaní v škole i mimo školy, pri organizácii výletov, exkurzií, školy v prírode a výcvikov (plaveckého výcviku, lyžiarskeho a snoubordingového výcviku), ako aj organizácia iných súčastí výchovno-vzdelávacej činnosti školy sa riadi platnou legislatívou.

12. Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov

Školský vzdelávací program poskytuje základným školám a triedam pre žiakov s VPU možnosť profilovať sa a vychádzať v ústrety potrebám a záujmom žiakov. Rešpektuje ciele a zámery jednotlivých škôl zavedením ďalších špecifických vyučovacích predmetov.

V prípravnom alebo v prvom ročníku sa odporúča realizovanie tréningu fonematického uvedomovania podľa El'konina. Odporúča sa zaradenie špecifického vyučovacieho predmetu komunikačné kompetencie alebo špecifického vyučovacieho predmetu, ktorého obsahom sú grafomotorické zručnosti, manuálne zručnosti, zhotovovanie mnemotechnických a kompenzačných pomôcok.

Podľa potreby sa odporúča využiť voliteľné (disponibilné) hodiny v školskom vzdelávacom programe na posilnenie špecifického vyučovacieho predmetu ILI, RŠF, cudzieho jazyka a pod.

Vo vyšších ročníkoch sa odporúča zaradenie vyučovacích predmetov zameraných na rozvíjanie rozprávačských schopností (rozvoj naratív) a praktických cvičení z prírodovedných predmetov.

PRÍLOHA 1
Špecifické vyučovacie predmety
pre žiakov s vývinovými poruchami učenia

**ROZVÍJANIE ŠPECIFICKÝCH FUNKCIÍ
PRE ŽIAKOV S VÝVINOVÝMI PORUCHAMI UČENIA**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Špecifický vyučovací predmet rozvíjanie špecifických funkcií (ďalej len RŠF) je určený pre žiakov, ktorí majú vývinové poruchy učenia.

Vývinové poruchy učenia

VPU majú individuálny charakter a vznikajú na podklade dysfunkcií centrálnej nervovej sústavy. Sú jedným z druhov narušenej komunikačnej schopnosti ako narušenie grafickej stránky reči: agrafia, alexia, akalkúlia, dyslexia, dysortografia, dysgrafia, dyskalkúlia³.

(3 I.LECHTA, V. 2009. Základné poznatky o logopédii. In KEREKRÉTIOVÁ, A. et. al. Základy logopédie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2009. s. 15 – 32. ISBN 978-80-223-2574-5.)

Medzinárodná klasifikácia chorôb, 10. revízia (MKCH-10) v kategórii Poruchy psychického vývinu (F 80-89) samostatne vymedzuje špecifické poruchy školských zručností (F 81) a rozlišuje:

- **F 81.0 špecifickú poruchu čítania (dyslexia),**
- **F 1.1 špecifickú poruchu hláskovania (dysortografia),**
- **F 81.2 špecifickú poruchu aritmetických schopností (dyskalkúlia),**
- **F 81.3 zmiešanú poruchu školských zručností (súčasný výskyt dyskalkúlie s dyslexiou alebo dysortografiou),**
- **F 81.8 iné vývinové poruchy školských zručností (dysgrafia)**
- **F 81.9 nešpecifikovanú vývinovú poruchu školských zručností (neschopnosť učiť sa).**

Pre všetky uvedené poruchy platí, že sa objavujú od raného štádia osvojovania si danej zručnosti, nie sú jednoducho dôsledkom nedostatočnej príležitosti učiť sa, nevyplývajú z mentálnej retardácie alebo senzorického deficitu (poruchy zraku) a ich príčinou nie je získané poškodenie mozgu alebo ochorenie.

V opise príznakov **dyslexie** (MKCH-10) je špecifické a významné spomalenie vývinu schopnosti čítať, ktoré sa nedá vysvetliť mentálnym vekom, odchýlkou zrakovej ostrosti alebo nevhodným spôsobom vyučovania. Narušené môže byť chápanie čítaného, spoznávanie čítaných slov, čítanie nahlas a tiež výkon v úlohách, ktoré vyžadujú čítanie.

Dyslexia je definovaná tiež ako: „Špecifická porucha učenia, ktorá má neurobiologický pôvod, pre ktorú sú charakteristické ťažkosti s presným a/alebo plynulým rozpoznávaním slov a slabé schopnosti v písanej reči a dekódovaní, ktoré typicky vyplývajú z deficitu vo fonologickej zložke jazykových schopností. Sekundárne následky dyslexie môžu zahŕňať problémy s porozumením čítanému a obmedzenú skúsenosť s čítaním, čo môže mať vplyv na nárast slovnej zásoby a základných znalostí (Medzinárodná asociácia dyslexie, 2003).

Dyslexia sa často vyskytuje s dysortografiou a pretrváva až do dospelovania, aj keď sa určitý pokrok v čítaní dosahuje. Dyslexii zvyčajne predchádza výskyt narušeného vývinu reči v anamnéze.

Bežné sú pridružené poruchy v emocionálnej oblasti a správaní v školskom veku. Bola

potvrdená komorbidita (súčasný výskyt dvoch rozdielnych porúch alebo chorôb u toho istého jednotlivca) viacerých druhov VPU súčasne: dyslexia a vývinová dysfázia, dyslexia a dyskalkúlia, dyslexia a ADHD.

Dysortografiu charakterizuje špecifické a významné spomalenie osvojovania si písanej reči - správneho písania slov a pravopisu.

Dyskalkúlia, podľa MKCH-10 špecifická porucha počítania je „špecifické postihnutie schopnosti počítať, ktoré nemožno vysvetliť mentálnou retardáciou, nevhodným spôsobom vyučovania ani neurologickou, psychiatrickou alebo inou poruchou; prejavuje sa neschopnosťou naučiť sa počítať, chápať matematické pojmy, termíny alebo znaky, správne radiť čísla, dosadzovať desatinné čiarky, naučiť sa násobilku“. Termín „porucha matematických schopností“ sa v odbornej literatúre javí byť výstižnejší ako termín špecifická porucha počítania, nakoľko samotné označenie navodzuje, že nepôjde len o počítanie, s ktorým majú deti problémy, ale zahŕňa širšiu škálu ťažkostí, najmä ťažkosti porozumieť kvantitám, pričom táto schopnosť je relatívne nezávislá od jazykových či iných kognitívnych schopností“.

Matematické schopnosti sú chápané ako súbor vlôh pre matematiku, napríklad schopnosť logicky usudzovať o množstvách a o vzťahoch existujúcich medzi kvantitami a ich reprezentáciami.

Pod pojmom aritmetické zručnosti chápeme mieru osvojovania si a automatizácie naučenej stratégie, najmä sčítania a odčítania.

Z vývinového hľadiska za osvojovaním si matematických zručností stoja vrodené matematické schopnosti, pričom aritmetické zručnosti sú ich nadstavba.

V klinickom obraze špecifických VPU sa okrem špecifických ťažkostí v osvojovaní si čítania, písania, pravopisu a matematických schopností vyskytujú aj ďalšie poruchy a dysfunkcie (všetky súčasne sa vyskytujú zriedkavo):

- deficit v poznávacích schopnostiach,
- deficit v jazykových schopnostiach,
- deficit v exekutívnych funkciách: v pozornosti, plánovaní a monitorovaní vlastnej aktivity,
- percepčno-motorické deficit,
- deficit v jemnej motorike a koordinácii,
- ťažkosti s orientáciou v čase a priestore,
- hyperaktivita, impulzivita 4.

(4 MIKULAJOVÁ, M. 2009. Základné poznatky o logopédii. In KEREKRÉTIOVÁ, A. et. al. Základy logopédie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2009. s. 115 – 134. ISBN 978-80-223-2574-5.)

Dôležitou súčasťou špeciálnopedagogickej reedukácie je spolupráca so zákonnými zástupcami žiaka, učiteľmi a ostatnými odborníkmi v celom procese výchovy a vzdelávania žiaka s VPU. Učiteľ, špeciálny pedagóg, logopéd a psychológ tvoria tím rovnocenných odborníkov.

CIELE

- V maximálnej miere podporiť rozvoj špecifických funkcií ako predpokladu k úspešnému zvládnutiu čítania, písania a počítania,
- odstrániť alebo aspoň zmierniť VPU a eliminovať edukačné nedostatky, ktoré z nich vyplývajú (špeciálnopedagogická reedukácia),
- prevencia vzniku porúch správania ako následku neúspechu v komunikácii a v osvojovaní si gramotnosti,
- podporiť sociálnu a edukačnú adaptáciu a integráciu žiakov s VPU do spoločnosti.

Čiastkové ciele a obsah špecifického vyučovacieho predmetu RŠF vychádzajú zo psychologickkej, špeciálnopedagogickej a logopedickej diagnostiky.

OBSAH

Rozvíjanie komunikačnej schopnosti nepochybne úzko súvisí s vývinom vnímania, predstáv, motoriky, pamäti, pozornosti, myslenia a sociálnym prostredím dieťaťa. Preto terapeutické postupy a metódy musia mať širší záber a RŠF sa má orientovať na celý komplex dorozumievacieho procesu. Je veľmi dôležité, aby bol zosúladený postup logopéda špecifického vyučovacieho predmetu individuálna logopedická intervencia a postup špeciálneho pedagóga v špecifického vyučovacieho predmetu RŠF.

Obsah špeciálnopedagogickej reedukácie musí byť v súlade s mentálnymi a komunikačnými schopnosťami dieťaťa, bez ohľadu na fyzický vek. Oblasť stimulácie sú uvedené v nasledujúcej časti aj s cieľmi pre jednotlivé oblasti. V procese reedukácie vychádza špeciálny pedagóg z dostupných odborných materiálov a najmä z pracovných listov, ktoré si aktuálne vytvára.

Odporúčame, aby obsah stimulácie a pracovných listov vychádzal z aktuálne preberaného učiva.

Moderná terapia špecifických porúch učenia vychádza zo štyroch základných princípov:

Prevencia VPU začína v predškolskom veku.

To, čo rozvíja špeciálny pedagóg na terapii so žiakom úzko súvisí s tým, čo sa žiak učí v škole, aby bol transfer naučeného čo najefektívnejší. Nejde však o doučovanie – môžu sa učiť to isté, ale inou metódou.

Špeciálny pedagóg pracuje na „meta“ úrovni: rozvíja metakognitívne a metalingvistické schopnosti (učí žiaka premýšľať o poznávacích a jazykových procesoch a javoch), názorne modeluje všeobecné charakteristiky javov, aby na nich vysvetlil konkrétne prípady (napr. hláskovú štruktúru slova, reprezentáciu početnosti/množstva, tvorba mentálneho obrazu číselnej osi ap.), poskytuje vhodné príklady na chápanie štruktúry toho, čo sa žiak učí (napr. vytvorí modely priradovacieho a podradovacieho súvetia a tvorí podľa nich so žiakom vety), učí stratégie práce s textom, aby sa predchádzalo memorovaniu a pod.

Rozvíjanie hovorenej a písanej reči je integrálne späté, môžeme na to využívať jeden a ten istý text (napr. vetám, ktorým žiak rozumie v hovorenej reči, by mal rozumieť aj v písanej reči).

Intervencia/reedukácia má nasledovnú postupnosť:

1. krok: Vstupná špeciálnopedagogická diagnostika nových žiakov (vychádza sa zo záverov vyšetrení poradenského zariadenia), prípadne rediagnostika na začiatku každého školského roka
2. krok: Stanovenie cieľov stimulácie podľa výsledkov diagnostiky
3. krok: Odporúčaný obsah stimulácie špecifických schopností v jednotlivých oblastiach

Ciele stimulácie	Obsah stimulácie
Oblasť rozvíjania iných schopností	
Rozvíjať taktilné a kinestetické vnímanie.	Rozvíjanie vnímania, poznávania, diferenciačných schopností.
Rozvíjať sluchovú a zrakovú gnóziu (vnímanie, diferenciácia, pamäť).	Rozvíjanie pamäti (akusticko-verbálna a zraková, pracovná pamäť). Poznávacie procesy (zachovanie, priradovanie, zoradovanie, triedenie - kategorizácia).
Rozvíjať priestorovú orientáciu (orientácia v mikro- a makropriestore) a orientáciu v čase.	Rozvíjanie priestorovej a časovej orientácie. Nácvik pravo-ľavej orientácie (telesná schéma, rovinná a časová orientácia). Serialita (nácvik sekvencií, postupnosti) Intermodalita (audiovizuálny vzťah).
Rozvíjať motorické schopnosti	Rozvíjanie oromotoriky, vizuomotoriky, jemnej a hrubej motoriky, grafomotoriky, fonograforytmiky.
Oblasť matematických schopností	
Rozvíjať predčíselné predstavy.	Zoskupovanie pod hlavné pojmy, vytváranie analógií, rozpoznávanie a použitie pravidla, rozpoznávanie súvislostí. Triedenie, množstvo, veľkosť, zaradenie, usporiadanie, porovnávanie, postreh, logika. Pochopenie predčíselných pojmov- veľkosť, tvar, dĺžka, počet. Porozumenie číslam ako referentom miery vecí v skutočnom svete.
Rozvíjať číselné predstavy.	Osvojiť si stálosť množstva. Pojem číslo, zápis čísla, množstvo, rad čísel, číselná os, párne a nepárne čísla, porovnávanie, zmena množstva. Schopnosť porovnávať množstvo vyjadrené číslami. Schopnosť prirodzene rozkladať čísla. Mentálna číselná os, na ktorej možno manipulovať analógovými reprezentáciami početných kvantít.

Naučiť žiakov matematické operácie a vzťahy medzi nimi.	Osvojiť si okruh matematických a číselných pojmov. Význam znamienok - názorné príklady, manipulácia s predmetmi, sčítanie a odčítanie, násobenie a delenie, tabuľky, orientácia v tabuľkách, zlomky; hry s kartami, kockami, paličkami, žetónmi, tabuľkami. Potreba dať zmysel číselným situáciám hľadaním súvislostí medzi novými informáciami a nadobudnutými vedomosťami. Ovládanie vedomostí o efektoch operácií s číslami. Ovládanie plynulosti a flexibility s číslami. Porozumenie zmyslu/významu čísel. Porozumenie početných/mnohonásobných vzťahov medzi číslami. Rozpoznanie štandardov a charakteristík čísel. Rozpoznanie hrubých početných chýb.
Naučiť žiakov riešiť slovné úlohy.	Upevňovať matematické schopnosti, spracovávať približné početnosti, cit pre čísla. Rozpoznanie hrubých početných chýb. Chápanie matematických pojmov a ich „prevod“ do bežného života. Slovné úlohy z bežného života.
Naučiť žiakov geometriu.	Základné geometrické pojmy, tvary, vzťahy. Hry a manipulácia s predmetmi a útvarmi v rovine a v priestore. Rozvíjanie konštruktívneho a tvorivého myslenia.
Pochopiť jednotky a prevody jednotiek.	Jednotky dĺžky, hmotnosti, objemu, plochy – názorne a prakticky.
Naučiť sa algoritmy a zmeny algoritmu.	Praktické úlohy z bežného života.
Naučiť sa algoritmy a zmeny algoritmu.	Naučiť sa orientovať v rovine a v priestore.
Naučiť sa orientovať v rovine a v priestore.	Hry a manipulácia s predmetmi a útvarmi v rovine a v priestore. Praktické úlohy z bežného života.
Naučiť sa orientovať v čase	Následnosti, postupnosti, sekvencie (kalendár, hodiny, časové úseky a pod.)
Oblasť čítania s porozumením	
Osvojiť si/fixovať techniku čítania; porozumenie na úrovni viet a slov.	Fixácia grafém, slabík (otvorené, zatvorené) a čítania podľa úrovne (slabikové, slov, viet, krátkych textov).
Osvojiť si stratégie na čítanie s porozumením literárneho textu.	Fixácia grafém, slabík (otvorené, zatvorené) a čítania podľa úrovne (slabikové, slov, viet, krátkych textov).

Osvojiť si stratégie na čítanie s porozumením literárneho textu.	Aktivácia informácií o téme; vizualizácia prečítaného; predpovedanie deja na základe nadpisu a ilustrácií; odpovedanie na otázky a kladenie otázok; orientácia v texte, vyhľadanie konkrétnej udalosti; prerozprávanie deja podľa osnovy; určenie hlavnej myšlienky; prepojenie prečítaného s vlastnými skúsenosťami.
Osvojiť si stratégie na čítanie s porozumením náučného textu.	Aktivácia informácií o téme; vizualizácia prečítaného; identifikácia témy na základe nadpisu, obrázkov a graficky zvýraznených častí; orientácia v texte: určenie tematickej vety odstavca, vyhľadanie kľúčových a podporných informácií, identifikácia známej a novej informácie; sumarizácia textu – tvorba poznámok; grafické znázornenie textu – podčiarkovanie, farebné zvýraznenie, používanie značiek, tvorba tabuliek, prehľadov, pojmových máp.

PROCES

Špeciálny pedagóg na začiatku školského roku, na základe výsledkov psychologickéj, špeciálnopedagogickej a logopedickej diagnostiky vypracuje plán špeciálnopedagogickej reedukácie pre každého žiaka s prihliadnutím na obsah špecifického vyučovacieho predmetu RŠF. Je to vlastne postup vedúci k splneniu cieľov reedukácie v jednotlivých oblastiach uvedených v časti.

Obsah RŠF – primerane komunikačným, vývinovým a kognitívnym schopnostiam žiaka.

Špecifický vyučovací predmet RŠF môže vyučovať špeciálny pedagóg alebo školský logopéd, ktorý podľa platných všeobecne záväzných právnych predpisov má na vyučovanie tohto predmetu príslušnú pedagogickú a odbornú spôsobilosť.

Vyučovacia hodina RŠF môže byť delená. Špeciálny pedagóg pracuje so žiakmi individuálne alebo v malých skupinách. S ostatnými žiakmi triedy v tom čase pracuje iný pedagóg podľa pokynov špeciálneho pedagóga.

Frekvencia cvičení so žiakmi vyplýva z učebného plánu a rozvrhu hodín. V prípade závažnejších VPU je možné vykonávať špeciálnopedagogickú reedukáciu aj častejšie ako stanovuje učebný plán. Potom je určenie frekvencie cvičení v kompetencii riaditeľa školy.

Dĺžka cvičení je závislá od veku a schopností žiaka, diagnózy a prípadne iných špecifik dominantného alebo iného postihnutia, či narušenia žiaka.

Špeciálny pedagóg úzko spolupracuje s rodičmi dieťaťa, so psychológom, so školským logopédom a s ostatnými pedagógmi. Metodicky usmerňuje rodičov a učiteľov v oblasti

prístupu ku komunikácii so žiakom a pri vykonávaní cvičení podľa inštrukcií. Je veľmi dôležité zaangažovať do spolupráce rodičov žiaka, tak aby sa podieľali na všetkých krokoch v rámci intervencie a niesli spoluzodpovednosť za výsledky spoločného snaženia.

Vzdelávací program vypracoval Štátny pedagogický ústav.

Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 5. 5. 2016 pod číslom 2016-14674/20281:15-10F0 s platnosťou od 1. 9. 2016